

SOKAK FOTOĞRAFÇILIĞINDA GÖRSEL HİKÂYE ANLATIMI

Doç. Atila IŞIK*

ÖZET

Teknolojinin ilerlemesi ile hikâye anlatımı, radyo veya televizyon gibi iletişim araçlarından çevrimiçi sanatsal ve sosyal ağlara taşınmıştır. Bu ilerlemenin en fazla çeşitlendirdiği ve zenginleştirdiği anlatım dillerinden biri fotoğraf olmuştur. Sokak fotoğrafçılığı ise uygulanabilirliği ve sosyal medyada kolay paylaşılabilirliği nedeniyle bu ilerlemeden fotoğraf dalları arasında en fazla faydalananlardan biridir. Fotoğraf sanatında hikâye anlatımı, seri olarak çekilmiş çoklu görüntülerin aynı konuyu anlatması şeklinde kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı bu görsel dilin sokak fotoğrafçılığı ve hikâye anlatımı bağlamında nasıl icra edildiğinin fotoğraf sanatının geçmişindeki izini sürmek, çağdaş uygulamalarını anlatmak ve örneklendirmektir. Mobil aygıtların popülerleşmesi ile yaşamın bir parçası haline gelen fotoğraf çekme eyleminin sıradanlaşmaması ve anlamını yitirmemesi için çalışmada fotoğrafçıların hikâye anlatıcı yaklaşım kapsamında nasıl özgün uygulamalar yapabileceğine değinilmiş ve bu uygulamalar geçmiş ve çağdaş sanatçıların eserleri ile örneklendirilmiştir. Çalışmanın kuramsal boyutu yanında fotoğraflarla hikâye anlatımını daha iyi uygulayabilmek için ise konum, yerleşim, noksanlık, karakterler gibi çekim teknikleri açısından fotoğrafta anlatımı destekleyici unsurlar ele alınmıştır. Çalışmaya derinlik katması amacı ile sokak fotoğrafları ile hikâye anlatımını geçmişte icra etmiş veya günümüzde icra eden William Eugene Smith, John Free, Clarissa Bonet gibi önde gelen sanatçıların eserleri incelenmiştir. Çalışmanın fotoğrafçılara, sanatçılara ve görsel sanat ve tasarım literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fotoğrafçılık, Sokak fotoğrafçılığı, Belgesel, Görsel hikâye anlatımı.

Geliş Tarihi: 08.11.2022

Kabul Tarihi: 30.03.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, Türkiye, atila_isik@hotmail.com,
ORCID: 0000-0002-9888-9762

VISUAL STORYTELLING IN STREET PHOTOGRAPHY

Assoc. Prof. Atila IŞIK*

ABSTRACT

With the advancement of technology, storytelling has moved from communication tools such as radio or television to online artistic and social networks. One of the languages of expression that this progress diversified and enriched the most is photography. Street photography, on the other hand, is one of the photography branches that benefits the most from this progress due to its applicability and easy sharing on social media. In the art of photography, storytelling is used as multiple images taken in series to tell the same subject. The purpose of this study is to trace the history, describe contemporary implementations, and present examples of how this visual language is performed in the context of street photography and storytelling. In order for the act of taking photographs, which has become a part of life with the popularization of mobile devices, not to become ordinary and lose its meaning, it is mentioned in the study how photographers can make original applications within the scope of storytelling approach while these applications are exemplified with works of past and contemporary artists. In addition to the theoretical aspect of the study, with the objective to better apply storytelling with photographs, the determining factors in the photographic composition in terms of shooting techniques such as location, placement, deficiency, and characters are discussed. Towards adding depth to the study, the works of prominent artists such as William Eugene Smith, John Free, and Clarissa Bonet, who performed street photography with storytelling in the past and are performing it today, are examined. The study is expected to contribute to photographers, artists, and the literature in visual arts and design.

Keywords: Photography, Street photography, Documentary, Visual storytelling.

Received Date: 08.11.2022

Accepted Date: 30.03.2023

Article Types: Research Article

*Hacettepe University, Faculty of Fine Arts, Department of Graphics, Turkey, atila_isik@hotmail.com,
ORCID: 0000-0002-9888-9762

1. GİRİŞ

Hikâye anlatımının tarihçesi insanlık tarihi gibi çok eskiye dayanmaktadır (Yılmaz ve Ciğerci, 2018: 2). İlk örnekleri mağara duvarlarında görülmüştür. Hikâyenin anlatıldığı iletişim aracı kadar anlatım dili de çeşitlenmiştir. Dünya çapında pek çok kaynakta roman, resim, müzik, şiir ve benzeri pek çok hikâye bulunmaktadır. Bu anlatım dillerinden biri de fotoğraf olmuştur. Görselliğin ve dijitalliğin ön planda olduğu günümüz anlatılarında ise hikâyenin, anlatıcının ve dinleyicinin yeni formlara büründüğü görülmektedir (İspir ve Kucur, 2019: 163). Görsel imgeler bazen kelimelerden daha fazla anlam ifade edebildiği için özellikle fotoğraf etkili bir hikâye anlatımı ve öyküleme dili olarak kullanılmaktadır.

...Fotoğraf sözcüğü, eski Yunanca ve Latince'de aynı kökten gelen photos (ışık) ve graphis (çizim, yazı) sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur ve 'ışıkla çizmek', 'ışıkla yazmak' anlamına gelir. Yani, fotoğrafın temel malzemesi ışıktır. Bu nedenle, fotoğraf ile bir mesaj iletmeye çalışan kişinin ışığı iyi tanınması gerekir. Fotoğrafçı dediğimiz bu kişi, fotoğrafı oluşturmak için bazı teknikleri bilmek ve teknik malzemeleri kullanmak zorundadır. Fotoğraf makinesi, objektif, film, filtre, flaş, tripod gibi malzemeleri kullanmak zorunda olan fotoğrafçı, hem teknik bilgiye, hem de estetik ve kültürel bazı değerlere sahip olmalıdır. Bütün bu birikimlerin ortak paydası olarak, ortaya çıkan izlenmeye değer yapıtlara 'fotoğraf' diyoruz (İkizler, 2007: 7).

Fotoğraf sanatında hikâye anlatımını, kısaca aynı konuyu seri olarak çekilmiş çoklu görüntülerin sergilenmesi ile oluşturulan bir anlatım biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Hikâye anlatımı gerçek hayatı veya kurguyu konu alan foto muhabirlik, belgeselcilik, gezi fotoğrafçılığı, sokak fotoğrafçılığı gibi değişik yaklaşımlarla icra edilebilmektedir. Bu çalışmanın amacı görsel hikâye anlatımını sokak fotoğrafçılığı ekseninden

inceleyerek öncelikle fotoğrafçılara ilham kaynağı olmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kapsamında literatür incelemesi yapılmıştır. İnceleme, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin analizini kapsamaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda, görsel imgeler ve metinsel veriler değerlendirilip konu bütünlüğü sağlayacak şekilde çalışmanın içeriğine dâhil edilmiştir.

Sokak fotoğrafı kamuya açık alanda (sokak, park, müze, postane, toplu taşıma vb.) çekilen ve çekildiği yerdeki yaşamı belgeleyen çağdaş bir fotoğraf dalıdır (Gibson, 2014: 8). Sokak fotoğrafçılığının doğuşu, 19. yüzyılın sonlarında küreselleşme sürecinin başlaması ile aynı döneme denk gelmektedir. Bu yıllarda endüstriyel gelişmeler ve şehirleşme, teknolojik ilerlemeleri yönlendirerek çoğaltılabilir sanatsal tekniklere ve fikirlere ivme kazandırmıştır. Bu şartlar da sokak fotoğrafçılığının yaygın olarak icra edilmesine olanak sağlamıştır. Sokak fotoğrafçılığı literatürünün diğer alanlara göre göreceli olarak daha genç olması ve evrimine son hızla devam etmesi nedeniyle hangi karelerin sokak fotoğrafı kategorisine girdiği, hangi çekimlerin belgesel ya da gezi fotoğrafı olarak kabul edilebileceği süregiden bir tartışma konusudur.

Gilles Mora, sokak fotoğrafçıları modellerini rastgele gelen geçen veya sistematik gözlemci gibi açıkça veya gizlice fotoğraflayarak kısa anları takip eder (1998: 186) sözleriyle sokak fotoğrafçılığını belgesel fotoğrafçılığının altında değerlendirir. Bilim ve Sanat Vakfı'nın bülteninde Özcan Yurdalan her fotoğrafın bir belge değeri taşıdığına ancak bir fotoğrafın "belgesel fotoğraf" olması için belli şartları haiz olması gerektiğine dikkat çeker. Öncelikle belgesel fotoğrafın tek bir kare fotoğraftan ibaret olmadığını vurgular. Yurdalan'a göre bir anlatım aracı olarak belgesel fotoğraf, sıradan bir fotokopiden ya da kayıttan farklı olmak, bir

hikâye barındırmak, öznellik taşımak zorundadır (2011: 40).

Gezi fotoğrafı ise daha çok turistik tanıtım amacı ile çekilir. Gezi fotoğraflarındaki yaklaşım şehirdeki yaşamı göstermekten çok şehrin mimarisini, tarihi yapılarını, sosyal kültürünü, yaşam tarzını aktarmak ve turistlerin orayı ziyaret etme isteğini artırmaktır. Albers ve James'e göre posta kartlarının, turizm dergilerinin, broşürlerin, şehir tanıtım kitaplarının içindeki fotoğraflar gezi fotoğrafçılığının kapsamına girer (1988: 135).

Fotoğrafın çok disiplinli bir alan olması nedeniyle literatürde yapılan araştırmalar sonucunda yukarıda verilen görüşlerden de anlaşılacağı gibi belgeselcilik türünü sınıflandırma ve sokak fotoğrafını tanımlama konusunda kesin bir çıkarım yapmak güçtür. Scott, iki tür arasındaki farkları "Belgeselci, bulgunun kanıtı dönüşebildiği retorik bir bütünlük peşindedir; sokak fotoğrafçısı tekrarlanan olasılığı ister. Belgeselcinin insan aracılığından çok bireyler tarafından yaratılmış ya da onlarla yansıtılmış şartlarla ilgili olduğunu iddia edebiliriz. Sokak fotoğrafçısı altta yatan ahlaki soyutlamalardan ziyade faaliyetteki davranışsal karakteristikleri kovalar (2011: 82) sözleriyle açıklamıştır.

Görsel kültürü oluşturan güncel eserlere ve sanatçılara geniş açıdan bakıldığında günümüzde belgesel fotoğrafçılar daha çok toplumsal olayları, sosyal eşitsizlikleri, olumlu ve olumsuz haber değeri taşıyan anları fotoğraflama çabasında iken, sokak fotoğrafçıları benzer bir yaklaşımla belgeselciliği reddetmeyerek daha çok gündelik yaşamda fark edilemeyen bireylerin gerçeküstü duygusal anlarını fotoğraflamayı amaçlar denebilir.

Orhan'a göre sokak fotoğrafçılığının işlevi ve önemi, sokaktaki yaşamı belgelemek ve yansıtmaktan çok o fotoğraflar aracılığıyla toplumsal değişimin görsel kodlarını içermek ve gelecek zamana aktarmaktan gelmektedir (2020:

51). İşlevi diğer türlerle yakın bir ilişki içerisinde olan sokak fotoğrafçılığının uygulama açısından klasik yaklaşımı, kurallara sahip olmamaktır. Sokak fotoğrafı, sanatçının kişisel bakış açısını ve gelişigüzel, ilginç, tuhaf, gülünç anları öne çıkardığı için sürrealist bir bakış açısına sahip olabilmektedir. Bu sürrealist yaklaşım, pek çok kaynakta "Flâneur / Flâneuse" kavramı ile açıklanmaktadır (Raser, 2015: 4) Flâneur olarak adlandırılan bazı sokak fotoğrafçıları, şehri gezerken gözlerini dört açarak etraftaki ilginç bulunduğu önemli anları yakalar. Susan Sontag sokak fotoğrafçısını "...yalnız başına yürüyerek, kent cehenneminde keşfe çıkmış gibi dolanan, merakını çelen her köşeye sezdirmeden sokulan ve aklına esen yerlere girip çıkan kişilerin, keza şehri şehvet dolu aşırılıkların yaşandığı bir manzaraymış gibi keşfeden dikizci gezginin silahlı versiyonu" sözleriyle anlatarak Charles Pierre Baudelaire'in "flâneur" veya "gezgin" kavramı ile bağlantı kurmuştur (2005: 67). Tandıçgüneşe göre ise flâneur amaçsızca, rastgele yürüyerek dolaşan ve kendini çevresinin etkisine bırakıp 'anın izini süren kişi' olarak tanımlanabilir (2012: 106). Orhan'a göre flâneur karakterinin, görsel belgeleme aracı elinde olan versiyonu olarak nitelendirilecek sokak fotoğrafçısı, adeta bir tarihçi gibi, modern kentin ve toplumun dönüşümünü yakından izleyen ve belgeleyen bireyi durumundadır (2020: 52).

Sokak fotoğraflarının uygulama biçimlerinden biri de "candid photography" (gizli çekim) olarak adlandırılır (Brett, 2020: 295-309). Sanatçı, dış dünyayı bütün gerçekliği ile aktarmayı amaçlarken gizli çekim tekniğinden yararlanabilir. Bu tekniğin seçilmesinin en büyük sebebi insanların fotoğraflarının çekildiğini anladıklarında doğal davranmamaları, farklı davranmalarındır. Gizli çekim tekniği ile gerçekten de yalın ve doğal görüntüler yakalamak mümkündür ancak bu eylemin özel hayatın gizliliği ile çelişmemesi için kamuya açık, diğer insanların da kendini özgür hissederek fotoğraf çektiği ortak alanlarda icra edilmesi sosyal hayata

Görsel 1. Henri Cartier-Bresson, "Salerno", 1933, Analog fotoğraf, Moma, New York.

saygı açısından bir gerekliliktir. Kawasaki'ye (http-1) göre en iyi sokak fotoğrafçıları -fotoğrafa konu olan nesnelere ya da insanları fotoğrafladıklarının farkında olmasalar bile- konularına belirgin bir saygı duymalıdır. Bu konu ülkemiz özelinde Doç. Dr. Armağan Ebru Bozkurt Yüksel'in "Sokak Fotoğrafçılığı ve Kişisel Verilerin Korunması" adlı (2020: 525-566) makalesinde (geliştirilerek sonradan kitap olarak basılmıştır) hukuki bağlamda ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Özellikle bilimsel ve sanatsal amaçla çekilen fotoğraflarla ilgili bir başlığın da bulunduğu bu çalışmanın bütün fotoğrafçılar tarafından dikkatle incelenmesi önerilir. Sanat dalına yıllarını vermiş öncü fotoğrafçıların eserleri incelendiğinde gündelik yaşamda fark edilemeyen, sıradan ve önemsiz gibi görünen anların onlar için belirgin bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Sokak fotoğrafçıları çoğunlukla başkalarının baktıkları fakat göremedikleri "özel an"ları kaydedip belgelemeyi amaçlamışlardır (Görsel 1).

Sokak fotoğrafçılığının en önde gelen ismi Cartier-Bresson tarafından dile getirilen ünlü "Karar anı"nın (Cartier-Bresson, 2006: 11-32) yorumuna göre bu özel an, genellikle tesadüfen çekilen rastlantısal kareler ile yakalanır.

Henri Cartier-Bresson'a göre fotoğraf, gerçekliğin içindeki yüzeylerin, çizgilerin ya da değerlerin

ritmini keşfeder. Göz konuyu ayıklar ve makinenin görevi, gözün verdiği kararı filme aktarmaktır. Bir fotoğraf bütünlüğü içinde görülür, kompozisyon görsel öğelerin organik birlikteliği, eş zamanlı bir birlik oluşturmuş tablo gibidir. Bu birliktelik boş yere değil, bir gereklilik sonucu oluşur ve arka plan biçimden ayrılmaz (2006: 22-23).

Başlangıcında ağırlıklı olarak savaş döneminde icra edilen türün diğer öncü ustaları Robert Frank, Helen Levitt, Garry Winogrand, Elliot Erwitt gibi fotoğrafçılardır. Sonraki dönemler olan 1950'ler ve 1960'larda ise, sokak fotoğrafçıları sanayileşmenin emekçi insanların hayatına etkilerini ele almıştır. Örneğin 1950'li yıllarda Ara Güler İstanbul'daki zorlu yaşamı, Roger Mayne Londra'da işçi sınıfının yaşadığı bölgelerdeki hayatı fotoğraflamıştır. 1960'lar sonrası sosyal sorunlar yeniden fotoğrafçıların ana konusunu oluşturmuş, sokak fotoğrafçıları toplumun gerçekliklerine tanıklık ederek insanları uyarmayı görev edinmişlerdir. Örneğin siyahi bir fotoğrafçı olan Robert Cole, Güney Afrika'daki ırkçılığı ve siyahilerin zor hayat şartlarını fotoğraflamış, bunları 1967 yılında "House of Bondage" (Esaret Evi) adlı kitabında yayınlamıştır.

1980'lere gelindiğinde fotoğraf makineleri küçülmüş, filmler ucuzlamış ve fotoğrafçılık

daha da yaygınlaşmıştır. 1988 yılında Amerikalı mucit George Eastman Kodak marka kameranın pazarlama reklamlarında, bir kutuyu tutabilen ve düğmeye basabilecek yeterliliğe sahip her kadın, erkek ve çocuğun fotoğraf çekebileceğine dair geliştirdiği fikir ile fotoğrafçılığı üç kolay adıma indirgemıştır (Tucker, 2012: 11). Bu dönemde Kodak, Agfa, Polaroid gibi markalar süpermarketlerde filmlerin yanında tek kullanımlık fotoğraf makineleri satmış, teknoloji son kullanıcıya ulaşarak fotoğrafın halkın diğer kesimlerince uygulanmasına olanak sağlamıştır.

90'lerden sonraki döneme ve yakın geçmişimizde baktığımızda, mobil telefonlara fotoğraf çekebilme özelliğinin eklenmesi ve sosyal medyanın ortaya çıkması ile dünya çapında fotoğrafla ilgilenen kişi ve paylaşılan kare sayısında büyük bir artış olmuştur.

Dijitalin gelişi ile fiziksel medyadan elektronik ortamdaki medyaya geçiş, fotoğrafın sadece anlamını değil fotografik eserlerin niteliğini, gösterimini ve dağıtımını için kullanılan yöntemleri de değiştirmiştir. Bu değişimin kilit noktası, fotoğraflama cihazlarının, bilgisayarların ve internetin özellikle sosyal paylaşım sitelerinde birleşmesi olmuştur. Dijital fotoğraflar çeken cep telefonlarının gelişi ile birlikte kameralar, yaygınlaşarak özel günlerde aile üyeleri arasında fotoğraf çekmek için kullanılan değerli bir nesneden, kişisel ve sürekli bir görsel yaratım nesnesine dönüşmüştür (Cruz ve Meyer, 2012: 212).

2000'lerin dijital çağı, bireysel fotoğrafçılığın yükselişini devam ettirirken, sokak fotoğrafçılarına da yeni platformlar sağlamıştır. Sosyal medyanın yanı sıra İnternet sitelerinde topluluklar kurulmuştur.

Howarth ve McLaren'e göre 2000'li yılların başında dijital SLR teknolojisindeki devrimin yanı sıra popüler kullanım için internetin yükselişi ile sokak fotoğrafçılığı yeniden canlandı. Flickr, yaklaşık yarım milyon üyesi olan 400'den fazla

özel sokak fotoğrafçılığı grubuna ev sahipliği yapıyordu. Kendisini "sokak fotoğrafçılığının evi" olarak adlandıran, "In-public", fotoğrafçıların işlettiği web sitesi, ayda 40.000-100.000 izlenmeye ulaşıyor (2011: 15).

Sokak fotoğrafçılığının tanımının, geçmişinin, kavramsal çerçevesinin ve fotoğraf dünyasında beraberinde getirdiği tartışmaların ele alındığı bu bölümden sonra hikâye anlatımını daha iyi kavrayabilmek amacıyla sıradaki bölümünde uygulamaya yönelik görsel anlatımı destekleyici öğelere yer verilmiştir.

2. SOKAK FOTOĞRAFÇILIĞININ TANIMI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Berger ve Mohr'a göre hikâyenin otoritesi karakterlerinde, dinleyicisinin geçmişe dair deneyimlerinde ve anlatıcısının kelimelerindedir (2007: 277). Bu bağlamda fotoğraf alanında doğru sözcükleri seçebilmek ve dile getirebilmek için sokak fotoğraflarının çekiminin planlanması sırasında bazı hususlara dikkat etmek gerekmektedir: Hikâye ne hakkındadır? Nerede gerçekleşmektedir? Ana aktör kimdir? Diğer insanlar bir arka plan mı yoksa anlatının bir parçası mıdır? Fotoğrafçı bu ve benzeri pek çok değişkeni hesaba katmak zorundadır. Bu bölümde anlatımı destekleyici öğelerden bazılarına değinilmiştir.

2.1. Konum

Sheringam'a göre şehrin sokakları, gerçeküstücü maceranın yaşanabildiği gerçek mekânlardır (2006: 72). Sokak fotoğrafçılığı, iç ve dış mekân kamusal alanlarda gerçekleştirilen bir fotoğrafçılık türüdür ve diğer fotoğraf dalları gibi öncelikle gözlem gücüne dayanmaktadır. Görsel iletişim açısından etkili fotoğraflar çekebilmek için kişinin görsel algısını eğitmesi gereklidir. Mekânlara daha önce giderek keşif ve gözlem yapmak, sokakları iyi tanımak, seçilen yer arka planı oluşturduğu için oldukça önemlidir. Konumun gözlemlenmesi sırasında alanın

Görsel 2. Elliott Erwitt, "Umbrella Lump", Paris, 1989 (Magnum Photos koleksiyonu), Analog fotoğraf.

incelenmesi, seçilen konuda en iyi görüntünün hangi açıdan alınabileceği, bu kareyi daha etkili hale getirmek için hangi nesnelere dâhil edilmesi veya çıkarılması gerektiği, hikâye anlatımında etkin bir rol oynayabilir.

İnsanların içinde gezip hareket ettiği, dolaştığı ve yaşadığı kentsel mekânların, tıpkı insanların kendileri gibi bir yaşamışlığa ve geçmişe sahip olduğu gerçeği, mekân seçiminde dikkate alınmalıdır. Bütün şehirlerde bulunan otopark, yaya geçidi vb. kimliksiz yerlerde çekim yapmak çalışmanın sıradanlaşmasına yol açabilir. Belirli bir mimari kimliği olan binalar, tarihi yapılar, banliyöler, sosyal alanlar, toplu ulaşım istasyonları gibi yerler anlatımı güçlendirmesi açısından tercih edilebilir. Elliott Erwitt tarafından çekilen dünya sanat tarihinin en ünlü sokak fotoğraflarından birinin arka planında Eiffel kulesinin bulunması tesadüf değildir (Görsel 2).

2.2. Yerleşim

Fotoğraf çekimi için belirlenen yerde dağılan ışığın, gölgelerin, yağmurun, aydınlık veya karanlığın farkında olarak ve bu etki kullanılarak yapılan çekim, hikâyenin mesajının altını çizmeye yardımcı olacak özel bir atmosfer yaratabilir. Fotoğrafta dikkat dağıtıcı unsurları gizlemek için onları geride bırakarak ana konuya odaklanmanın çeşitli yolları vardır. Bunlardan bir tanesi diyaframı açmaktır, bu şekilde arka plan bulanıklaşır ve izleyici öncelikle fotoğraftaki ana kahramanı algılar (Görsel 3). Aynı teknik tam ters biçimde uygulanarak uzağa odaklanıp ön plandaki nesnelere ikinci plana alınabilir. Bununla birlikte, arka plan bir fon görevi görecektir veya hikâyeyi anlatmaya yardımcı olacaksa, diyafram aşırı açılmamalıdır.

Bir başka yöntem olarak bulanıklaştırma efektiyle de yukarıdakine benzer bir yanılısma elde

Görsel 3. Henri Cartier-Bresson, "Roman Amphitheater", Valensiya, İspanya, 1933, Analog fotoğraf.

edilebilir. Deklanşör hızı, çevredeki hareket eden nesnelere veya karakterleri bulanıklaştıracak veya odak dışında bırakacak şekilde yavaş ayarlanırsa, sabit duran veya yavaş hareket eden öğeler ilgi odağı haline gelebilir (Görsel 4).

Görsel 4. Alexey Titarenko "Begging Woman", St. Petersburg, 1999, Analog fotoğraf.

Yukarıda anlatılan uygulamalar ile fotoğrafın ana öğeleri dışında oluşan ön-arka plan ilişkisi ve nesnelere etkileşimde giren dokular da anlatımda etkilidir.

Görüntülerin anlamı onların yüzeylerinde yatmaktadır. İlk bakışta algılanabilir. Ancak bu aşamada ele geçirilen anlam yüzeyseldir. Eğer söz konusu anlamın derinliklerine inmek istiyorsak, bakışımızı görüntü yüzeyinde gezdirmemiz ve soyutlanmış boyutları tekrar biraraya getirmemiz gerekecektir. Gözlerin görüntü yüzeyindeki bu hareketine "tarama" denir. (Flusser, 1991: 11).

2.3. Noksanlık

Her hikâyenin sonuna kadar anlatılması gerekmez ve hikâye bütün soruları cevaplamak zorunda değildir, pek çok soruyu cevapsız bırakabilir. Anlatının ilerlemesi için herhangi bir şeyin kaybolması veya eksik olması gerekir. Her şey yerli yerinde olduğu zaman anlatılacak hikâye

de kalmazdı (Eagleton, 1990: 206). Noksanlık, yani hikâyenin tamamlanmamış olması ve devam etmesi gerginlik yaratarak izleyiciyi düşünmeye, yorumlamaya ve tartışmaya teşvik edebilir.

Görsel 5. Ara Güler, Hindistan, 1988, Analog fotoğraf.

David Lynch'in filmlerinde etkisinin kolaylıkla gözlemlenebildiği bu kavram (Chinita, 2013: 9), fotoğrafçılıkta da aynı etkiyi yaratabilmektedir. Fotoğraftaki belirsizlikler, izleyicinin fotoğraf hakkındaki düşünce yoğunluğunu etkilemektedir (Görsel 5). Bu tekniğin uygulaması zorlayıcı değildir. Bazı öğeleri kadraj dışında bırakmak veya ana karakteri yandan veya arkadan çekmek izleyicinin kaçınılmaz olarak karakteri neyin sevindirdiğini, korkuttuğunu veya karakterin nereye baktığını merak etmesini sağlayabilecektir.

2.4. Karakterler

Arthur Sasse'nin çektiği 72. doğum gününde dilini çıkarmış Albert Einstein karesinden (1951), Steve McCurry'nin "Afgan Kızı" fotoğrafına (1984), her hikâyenin izleyici ile ilişki kurabileceği bir başrol karakteri vardır. İlginç, renkli veya tuhaf insanlar her fotoğrafı ve fotoğraf serisini zenginleştirir. Sokak fotoğrafçısının çekim yapacağı yerde her zaman ilk aradığı bu tür ilginç karakterlerdir. Karizmatik insanlar nadirdir ve dikkat çekicidir, bu özellikleri fotoğrafları da ilgi uyandırıcı kılar. Bu tarif kulağa ne kadar sıradan gelse de fotoğrafları sıradanlıktan kurtarma açısından işe yarayabilmektedir. Şehir

Görsel 6. Jeff Mermelstein, New York City, 1993, Dijital Fotoğraf.

merkezlerinde çoğu zaman her yaşta ilginç karakterler bulunur (Görsel 6).

Karakterin insan olması elbette ki gerekli değildir, bir hayvan, manzaradaki yalnız bir ağaç veya ilginç konumdaki bir sokak lambası bile başkarakter olabilir.

3. SOKAK FOTOĞRAFÇILIĞINDA HİKÂYE

İnsan zihninin zamanı algılama yöntemi anıları bellekte biriktirerek daha sonra anlamlandırma üzerinedir. Fotoğraflar asıl gücünü bu anlamlardan almaktadır. Bir görsel aktarım biçimi olarak ele aldığımızda tek bir kare fotoğraf kısa bir anı temsil ettiği için bir hikâye anlatımı dili olarak öncesi, sonrası gibi başka ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır. Uygulama açısından sokak fotoğrafçılığının katı kuralları olmamasından, esnek ve yoruma açık olmasından ilham alan sanatçılar bu sınırlayıcılığı aşmak için sokak fotoğrafı temelinde bir seri oluşturulurken foto-makale, foto-hikâye, foto-montaj gibi özelleşmiş teknikler geliştirmişlerdir. Bu durum ünlü yönetmen Goddard'ın "Eğer bir belgesel yapmak istiyorsanız, kendiliğinden hayal ürünü olan hikâyelere yönelmelisiniz ve eğer hayal ürünü olan hikâyenizi geliştirmek istiyorsanız, gerçekliğe geri dönmelisiniz (MacKenzie, 2014:

445)" sözleriyle de açıklanabilir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri de özgünlük arayışında olan sokak fotoğrafçılarına farklı bakış açıları kazandırmak olduğundan bu bölümde geçmişte yaşamış ve çağdaş sanatçıların görsel hikâye anlatımının örneklerle incelemesi yapılmıştır.

3.1. William Eugene Smith

W. Eugene Smith 1918-1978 yılları arasında yaşamış bir belgesel fotoğrafçıdır. Wichita, Kansas'ta doğup büyüyen Smith, ilk kez on dört yaşında fotoğrafçılığa ilgi duymuş, üç yıl sonra yerel gazeteler için fotoğraf çekmeye başlamıştır. Üniversite eğitimi sonrası profesyonel hayata atılan Smith, 1943-1945 arasında İkinci Dünya Savaşı Pasifik cephesinin ön saflarında Life dergisi için fotoğraf çekmiştir (Albers, 1980: 8).

Foto muhabiri Smith 1948'de sadece 30 yaşındayken, Life dergisi için "Country Doctor (Köy Doktoru)" adlı çalışmasını üretmiştir. Sanatçı, Colorado'daki küçük Kremmling topluluğundaki 2.000 kişinin tıbbi ihtiyaçlarını karşılayarak tüm gün çalışan bir pratisyen hekim olan Dr. Ernest Ceriani'nin çalışmalarını izlemiş ve fotoğraflamıştır. Siyah beyaz kareler seri halinde dergide yayınlanırken sunum olay örgüsüne uygun metinlerle desteklenmiş,

Görsel 7. Life Dergisinde basılan "Country Doctor" serisi sayfalarından hazırlanmış bir kolaj.

fotoğraflar aracılığı ile yeni bir anlatı türü ortaya çıkmıştır (Görsel 7).

Sanatçı bu çalışmanın önceki bölümlerinde söz edilen hikâye anlatımını güçlendirici öğeler arasında en önemlilerinden biri olan karizmatik bir başrol karakteri seçmiş, imgelemini onun etrafındaki dünyadaki olayları aktaran izlenimci bir yaklaşım ile oluşturmuştur. "Country Doctor" o dönemde sosyal açıdan ülkedeki doktor eksikliğini ve bunun kırsal nüfus üzerindeki etkisini vurgulamak için önemli olsa da, fotoğraf dünyasında çığır açan ilk foto deneme olması açısından daha önemlidir. Fotoğrafçılığın tutarlı bir hikâyenin büyük bir bölümünü fotoğraflarla anlatmaya yönelik ilk girişimidir. Smith sayısız savaşı, toplumsal ve sosyal olayları belgelemiş bunu yaparken hayatını tehlikeye atarak 1945'te Okinawa'da yaralanmış bir fotoğrafçıdır. "Nurse Midwife", "Minamata", "Pittsburgh", "Albert Schweitzer - a Man of Mercy", "Labyrinthian Walk." gibi başka foto denemeler de üreten sanatçı sadece estetik değere sahip fotoğraflar çekmekle yetinmemiş, fotoğraflarının izleyicide duygusal bir yankı uyandırmasını ve belirli bir hikâyeyi tekrar canlandırmasını hedeflemiştir.

3.2. John Free

John Free, kendini sosyal belgeselci ve sokak fotoğrafçısı olarak tanıtan, Los Angeles'ta yaşayan güncel dönem fotoğrafçılardan biridir (http-

2). Sanatçı, Kuzey New York Sleepy Hollow kasabasında doğmuş, Connecticut şehrinde büyümüştür. 1960'larda fotoğraf çekmeye başlayan Free, Nikon F3 analog kamerası ile hikâye anlatımını seri fotoğraflar aracılığıyla gerçekleştiren, güncel dönemin tanınmış sokak fotoğrafçılarından biridir.

Henri Cartier-Bresson, Robert Frank and W. Eugene Smith gibi öncü sanatçılardan ilham aldığını sık sık dile getiren sanatçının "End of the Line" serisi siyah beyaz filmlere tam çerçeve (full frame) fotoğraf makinesi ile çekilmiş fotoğraflardan oluşmaktadır. Sanatçı, on yıl boyunca hayatını tren raylarında dolaşırken her yerden yük trenleriyle Los Angeles'a gelen serserilerle konuşup onların yaşamını belgelemek üzerine kurmuştur (Görsel 8).

Görsel 8. Life Force Magazine internet sitesinden alınan görsellerden oluşturulmuş bir kolaj.

Fotoğraflar, Los Angeles şehrinde artık kullanılmayan tren raylarındaki vagonlarda yaşayan evsizlerin dramatik durumunu anlatır. Bu nadir tarihi görüntüler, artık var olmayan bir kültürü belgelemektedir.

John Free on yılını bu serserileri çekerek, onlarla konuşarak, hikâyelerini dinleyerek geçirdi. İlişkilerinin dağılması, alkol ve içki sevgisi, zarar görmüş, işkence edilmiş ordu gazilerinin hepsinin hikâyeleri geriye dönmek üzere (metaforik veya fiziksel) geceye doğru gözden kayboldu (<http://>).

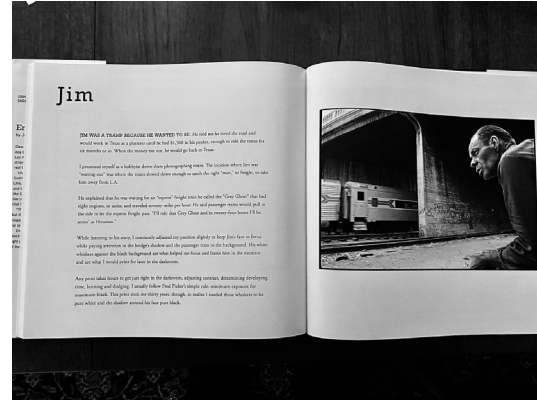
Sanatçı, eserlerinde hikâye anlatımını destekleyici öğelerden konum ve yerleşime önem vererek bu öğeleri ustalıklı kullanmıştır. Sokak sohbetleri sırasında spontane yaptığı çekimlerinde normalde 50 mm objektif kullanmasına rağmen arka planı karelerine dahil etmek istediği için bu projesinde 28 mm daha geniş açılı bir objektif kullanmayı tercih etmiştir. Zemindeki tren raylarının oluşturduğu çizgilerin perspektif kaçışlarını arka plana alarak özellikle karakterlerin kimsesizliğini, yalnızlığını ve yolcu olmalarını vurgulamıştır. Sanatçı, foto deneme yöntemi ile bu seri fotoğrafları sergilediği kitabında, imgelemini karakterlerin kısa yaşam öyküleriyle desteklemiştir (Görsel 9, Görsel 10, Görsel 11).

Sanatçının Youtube platformunda bu çalışmadaki motivasyonu, uyguladığı teknikler ve karakterlerin hikâyelerinin yer aldığı bir video belgeseli de bulunmaktadır (<http://>).

Görsel 9. John Free, "End of the Line" Serisi: 27 yıl sonra, 1973-1983, Sayfa 121.

Free, ilerlemiş yaşına rağmen, atölyeleri, YouTube videoları, fotoğraf dersleri ve internet güncesi aracılığıyla yeni nesil fotoğrafçılara ilham vermek için günümüzde fotoğraf öğretisi ile ilgilenmeye devam etmektedir.

Görsel 10. John Free, "End of the Line" Serisi: Jim, 1973-1983, Sayfa 93.

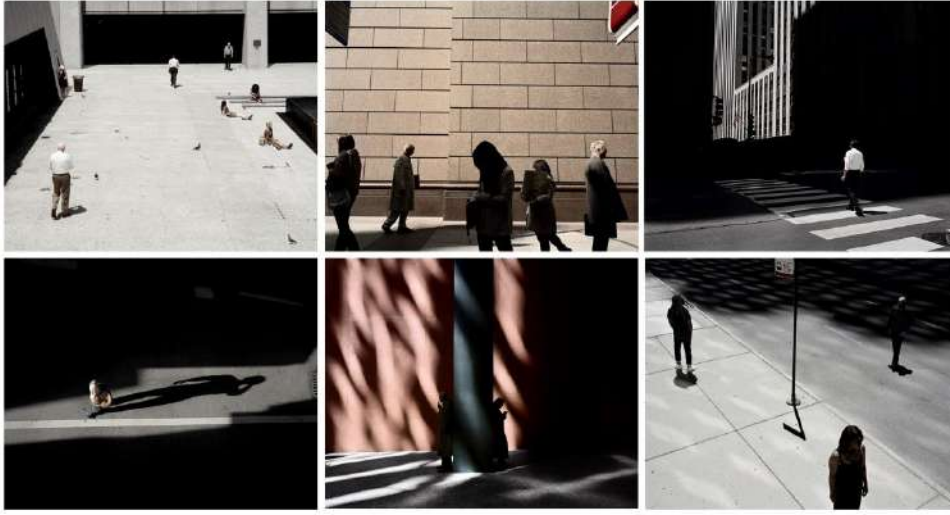

Görsel 11. John Free, "End of the Line" Serisi: Issac Kado, 1973-1983, Sayfa 117.

3.3. Clarissa Bonet

Görgülü'ye göre (2018: 560) fotoğrafçı görüleni ve sahneyi kültürel olarak kendi çalışma biçimine göre düzenleyebilir veya yeniden yaratabilir. Bazı fotoğrafçılar anlattıkları hikâyenin görsel imgelemini (kısmen veya tamamen) kurgulama yoluna da giderler.

Kurgusal fotoğraf, enstantane fotoğraftan farklı olarak tasarım aşaması içeren bir türün genel adıdır. Bu tür, eserin ön tasarım aşamasından içeriğine, yapım aşamasından sunum biçimine kadar, fotoğrafın her detayına fotoğrafçının karar vermesiyle biçimlenir (Uysal, 2017: 1523).

Görsel 12. Dodho Magazine internet sitesinden alınan eser görsellerden oluşturulmuş bir kolaj.

Kurgulanmış fotoğraflarla yapılan imgelemin hala sokak fotoğrafçılığı olup olmadığı sorusunun geçmişte pek çok kaynakta yeterince tartışıldığı (Scott, 2011: 19) düşünüldüğünden bu çalışmada aynı konuya tekrar değinilmemiştir.

Antmen bu konuda "Fotoğrafçıları iki kampa ayıran ve kabaca "belgeselci-deneyselci" ya da "an yakalayan-an kurgulayan" gibi tanımlarla gündeme gelen ayırmadan söz etmeye başladığımız noktada, fotoğraf ile sanatın hem bulunduğu hem de birbirini sinirle ittiği bir başka alana girmiş oluyoruz" der (Aydemir, 2009: 174).

Fotoğraflar aracılığı ile hikâye anlatımını kurgulanmış bir mekânda oluşturan yaklaşıma sanatçı Clarissa Bonet'in Chicago sokaklarındaki anları sonradan tekrar oluşturarak fotoğraflaması örnek teşkil edebilir (http-5). Bonet, güzel sanatların fotoğraf alanında lisans eğitimini aldığı Chicago şehrinde yaşamaktadır. Sanatçı "City Spaces" sergisinde kentsel alanın özelliklerini hem fiziksel hem de psikolojik bağlamda araştırmayı amaçlamıştır. Bu kurgulanmış fotoğraf serisi (2011-2016) için Chicago şehir merkezinin sokaklarında yabancılar arasında tanık olduğu tesadüfi karşılaşmaları

ve etkileşimleri gözlemleyip not alan sanatçı, başlangıçta eskiz olarak iPhone telefonu ile etkileşimleri kaydedip, daha sonra anları mekân, ışık ve modelleri dikkatlice kurgulayarak yeniden oluşturmuştur. Bonet fotoğraflarında, hikâye anlatımını destekleyici öğelerden noksanlığı sıkça kullanarak kurgusal bir estetik ile yalnızlığa, çağın meselelerine ve hassasiyetlerine dokunmaya çalışmıştır. Figürlerin bakış yönlerinin kompozisyon dışına doğru olması, mesajın çok belirli ve keskin olmamasını, bu noksanlık da izleyicinin bu mesaja kendi yorumlarını katabilmesini sağlamaktadır. Ortaya çıkan fotografik imgeler, bireylerin anonim ve tek başına labirenti andıran bir kentsel alanda gezinmesiyle ortaya çıkan tecrübelerini dramatik olarak tasvir etmektedir (Görsel 12).

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz yıllarda fotoğrafçılık İnternet öncesi dönemden oldukça farklıdır çünkü fotoğraf; deneyimleri paylaşmada, günlük yaşamda ve yaşamın kendisine dair hikâyeler anlatmada popüler ve kullanışlı medyaldan biri olmuştur. Sokak fotoğrafçılığında görsel hikâye anlatımı deneyimi, iletişim alanında gelişen

teknoloji dolayısıyla, geçmişte olduğundan daha hızlı ve kolay yöntemlerle konularının kaynağını gerçek hayattan, toplumdaki bireylerden almaya devam etmektedir. Kulüpler, dernekler, sanat inisiyatifleri, akademiler gibi pek çok platform üzerinde hakkında en sert eleştirilerin yazıldığı ve ateşli tartışmaların yaşandığı sokak fotoğrafçılığının, herhangi bir somut kurala bağlı olmaması, serbest ve özgür olması nedeniyle kolay bir alan gibi görünse de, kitlenin sürekli genişlemesi, denenmemiş çok az şeyin kalması, özgünlük arayışının sürekli devam etmesi gibi nedenlerle yaratıcılık açısından zorlayıcı olduğu düşünülmektedir. Bu zorlu mecrada başarılı olmanın yolunun yaratıcılıktan, yaratıcılığın yolunun da yeni bakış açılarından geçtiğinin ortaya çıktığı bu metinde fotoğraf alanındaki sanatçılara yeni fikirler kazandırmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın bulgu ve sonuçları değerlendirildiğinde,

- 21. yüzyılda fotoğraf sanatının uygulama açısından teknoloji ve gelişmiş aygıtlar etrafında şekillenerek sanatsal üretim pratiklerinin önemli yapı taşlarından biri olduğu,
- Uygulama açısından özgün çalışmalar ortaya çıkarabilmek için görsel kültür bağlamında fotoğrafın geçmişini incelenmesi ve özümsemesinin önem taşıdığı,
- Farklı ifade biçimlerinin araştırılmasının ve deneyselliğin sanatçının özgür biçimde üretim yapabilmesini sağlayan unsurlar olduğu düşünüldüğünden hem belgeselci hem kurgusal örneklerin dikkatlice incelenmesi gerektiği,
- Hikâye anlatımında ilgili bölümde çeşitli örnekleri verilen, teknik açıdan uygulanabilecek anlatımı destekleyici öğelerin yaratıcılığı beslediği ve benzer yaklaşımdaki farklı tekniklerle fotoğraf uygulamasını zenginleştirebileceği,
- Bir görsel aktarım biçimi olarak tek bir kare fotoğraf kısa bir anı temsil etmesinin

sınırlayıcılığını aşmak için sokak fotoğrafı temelinde bir seri oluşturulurken foto-makale, foto-hikâye, foto-montaj gibi özelleşmiş tekniklerin kullanılabileceği,

- Görsel iletişim açısından hikâye anlatıcı yaklaşımın fotoğraf sanatçısının kendini geliştirmesine ve hayata dair yeni bakış açıları edinmesine yardımcı olabileceği, söylenebilir.

Sonuç olarak Henry Cartier-Bresson ile parlayan sokak fotoğrafçılığı, William Eugene Smith, John Free gibi fotoğrafçıların hikâye anlatıcı çalışmaları ile zenginleşmiş ve Clarissa Bonet gibi genç sanatçıların deneysel fotoğraf uygulamaları içinde yer alan çeşitli teknik deneyler ile evrimini sürdürmektedir. Bu süreçler gelecekte fotoğraf sanatı açısından anlam ve çözüm üretmede özgün yaklaşımların devam edeceğinin de güçlü bir göstergesidir. Bu çalışmada vurgulanmak istendiği gibi önemli olan, yukarıda altı çizilen fikir, kavram ve uygulamalarla akılda kalıcı, etkili ve hatırlanacak görüntüler oluşturacak, görsel kültürümüze katkı sağlayacak özgün görsel hikâye anlatımlarının sokak fotoğrafçılığı yöntemi ile ortaya koyulabilmesidir.

KAYNAKLAR

- Albers, P. C. ve James, W.R. (1988). *Travel photography*. *Annals of Tourism Research*. 15(1), 134–158.
- Aydemir, C. (2009). *Fotoğraf Neyi Anlatır*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.
- Berger, J. ve Mohr, J. (2007). *Anlatmanın Bir Başka Biçimi*. (Çev: O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Bozkurt Yüksel, A.E. (2020). *Sokak Fotoğrafçılığı ve Kişisel Verilerin Korunması*. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 1 (42) , s. 525-566.
- Brett, D. W. (2020). *On the street: Photography and The City*. (Ed: J. Ross) *Routledge Handbook of Street Culture* içinde s. 295-309. Londra: Routledge.
- Cartier Bresson, H. (2006). *Karar anı*. (Çev: İ. Maga). İstanbul: YGS Yayınları.
- Chinita, F. (2013). *O Metacinema Norte-Americano e o Storytelling: De Orson Welles a David Lynch*. *Escola Superior de Teatro e Cinema*, s. 1-20.
- Cruz, E. G. ve Meyer, E. T. (2012). *Creation and Control in the Photographic Process: Iphones and the Emerging Fifth Moment of Photography*. *Photographies*, 5(2), s. 203-221.
- Eagleton, T. (1990). *Edebiyat Kuramı*. (Çev: E. Tarım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Flusser, V. (1991) *Bir Fotoğraf Felsefesine Doğru*. (Çev: İ. Derman). İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Gibson, D. (2014). *The Street Photographer's Manual*. Londra: Thames&Hudson.
- Görgülü, E. (2018). *Fotoğrafta Zaman Algısının Yeniden Yorumlanması: Günden Geceye*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (60), s. 554-561.
- Howarth, S. ve McLaren, S. (2011). *Street Photography Now*. Londra: Thames & Hudson.
- İkizler, E. (2007). *Filmden Dijitale Fotoğraf*. İstanbul: Say Yayınları.
- İspir, N. ve Kucur, A. (2019). *Yakınsama Kültürü Ve Transmedya Hikâye Anlatıcılığı*. *Kurgu*, 27 (2) , s. 161-171.
- MacKenzie, S. (2014). *Film Manifestos and Global Cinema Cultures: A Critical Anthology*. Los Angeles: University of California Press.
- Mora, G. (1998). *Photo Speak: A Guide to the ideas, Movements, and Techniques of Photography 1939 to the Present*. New York: Abbeville Press.
- Raser, T. (2015). *Baudelaire and Photography: Finding the Painter of Modern Life*. New York: Routledge.
- Orhan, S. (2020). *Toplumsal Değişimin Görsel Estetik Belgesi Olarak Sokak Fotoğrafçılığı*. *Sanat Dergisi*, (35), s. 49-64.
- Scott, C. (2011). *Sokak Fotoğrafçılığı*. (Çev: H. Yılmaz). İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları.
- Sheringham, M. (2006). *Everyday Life: Theories and Practices from Surrealism to Present*. New York: Oxford.
- Sontag, S. (2005). *Fotoğraf Üzerine*. (Çev: O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Uysal, T. (2017). *Çağdaş Fotoğraf Sanatında Gerçekliğin Yeniden İnşası: Kurgusal Fotoğraf*, *Ulakbilge*, 5 (15) s. 1521-1540.
- Tandaçgüneş, N. (2012). *Kent Kültüründe Modernizm ve Sonrası: "Gözlemleyen Özne" Olarak Flâneur'ü Yeniden Okumak*. (Der. H. Çetinkaya). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tucker, J. (2012). *Eye on the Street Photography in Urban Public Spaces*. *Radical History Review*, (114), s. 7-18.
- Yılmaz, R. ve Çiğerci, M. F.(2018). *A Brief History of Storytelling: From Primitive Dance to Digital Narration*. *Handbook of Research on Transmedia Storytelling and Narrative Strategies*. USA: IGI Global, s. 1-14.
- Yurdalan Ö. (2011). *Belgesel Fotoğraf Üzerine*. *Bilim ve Sanat Vakfı Bülteni*. Sayı:75, s. 39-41.

İnternet Kaynakları

- [http-1: Kawasaki A. \(2013\). Street Photography On Your Smartphone.](http://www.dpreview.com/articles/4754462108/street-photography-tips-forsmartphone)
<https://www.dpreview.com/articles/4754462108/street-photography-tips-forsmartphone> (Erişim tarihi: 11.10.2022).
- [http-2: John Free photography](https://johnfreephoto.com/)
<https://johnfreephoto.com/> (Erişim tarihi: 11.10.2022).

- http-3: Burns, S. (2017). *John Free: Los Angeles Railhead And The Legendary Street Photographer Of Sleepy Hollow*.
<https://streetphotography.com/john-free-los-angeles-railhead-and-the-legendary-street-photographer-of-sleepy-hollow/>
(Erişim tarihi: 23.10.2022).
- http-4: Youtube: *Photographing Tramps in the Los Angeles Freight Yards*.
<https://www.youtube.com/watch?v=bUAbGV7RA0Q> (Erişim tarihi: 11.10.2022).
- http-5: Clarissa Bonet Photography
<http://www.clarissabonet.com/about> (Erişim tarihi: 11.10.2022).

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1: <https://www.moma.org/collection/works/50059>
(Erişim tarihi: 10.10.2022).
- Görsel 2: <https://www.magnumphotos.com/shop/collections/elliott-erwitt/umbrella-jump-in-paris-france-1989/>
(Erişim tarihi: 8.02.2023).
- Görsel 3: <https://www.jacksonfineart.com/artists/84-henri-cartier-bresson/works/42096/>
(Erişim tarihi: 8.02.2023).
- Görsel 4: <http://www.alexeytitarenko.com/essay>
(Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 5: <https://www.araguler.com.tr/tr/aragulerworldphotos2.html>
(Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 6: <https://www.icp.org/browse/archive/objects/new-york-city-9>
(Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 7: <https://fotogasteiz.com/blog/fotografos/w-eugene-smith-vida-obra-biografia/>
(Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 8: http://www.lifeformemagazine.com/sept2011/index_16.htm
(Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Görsel 9: Free, J. (2021). *End of the Line: Railroad Tramps of the Los Angeles Freight Yards*. Primedia eLaunch LLC. s. 121.
- Görsel 10: Free, J. (2021). *End of the Line: Railroad Tramps of the Los Angeles Freight Yards*. Primedia eLaunch LLC. s. 93.
- Görsel 11: Free, J. (2021). *End of the Line: Railroad Tramps of the Los Angeles Freight Yards*. Primedia eLaunch LLC. s. 117.
- Görsel 12: <https://www.dodho.com/city-space-by-clarissa-bonet/>
(Erişim tarihi: 08.02.2023).